12.2.2024

Oikeusneuvos Tuomo Antila

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viitaten hallituksen esityksestä HE 90/2023 vp valiokunnalle antamaani 2.2.2024 päivättyyn asiantuntijalausuntoon toimitan valiokunnalle seuraavan lisäselvityksen.

Esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 4 §:ssä ja 2. lakiehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin henkilön toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Ehdotettujen säännösten mukaan Helsingin käräjäoikeus päättäisi lähettäjävaltion joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenen tai näiden huollettavan toimittamisesta lähettäjävaltion toimivaltaiselle viranomaiselle rikosasian tutkintaa tai syytetoimenpiteitä varten noudattaen soveltuvin osin kyseiseen valtioon sovellettavaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa sääntelyä.

Ehdotettu sääntely vaikuttaa lähtökohtaisesti perustellulta ja turvaisi sen, että sopimuksessa tarkoitetuissa tilanteissa tulisivat sovellettaviksi myös kieltäytymisperusteet, joista säädetään siinä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevassa laissa, jota sovelletaan suhteessa asianomaiseen valtioon. Tämän viittauksen perusteella tulisivat suhteessa muihin Pohjoismaihin soveltuvin osin sovellettaviksi rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain säännökset, vaikka tätä lakia ei olekaan esityksen perusteluissa mainittu.[1] Suhteessa muihin EU:n jäsenvaltioihin (siis Pohjoismaita lukuun ottamatta) tulisivat soveltuvin osin sovellettaviksi EU-luovuttamislain säännökset. Suhteessa muihin valtioihin tulisivat soveltuvin osin sovellettaviksi rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain eli ns. yleisen luovuttamislain säännökset.

[1] Pohjoismainen luovuttamislaki on ensisijainen EU-luovuttamislakiin nähden, joten sitä sovelletaan myös Suomen sekä Ruotsin ja Tanskan välisissä suhteissa, ks. LaVM 8/2007 vp s. 4.

Nato SOFAan perustuvissa tilanteissa soveltamisongelmia näyttäisi kuitenkin aiheuttavan yleisen luovuttamislain 5 §:n säännös, jonka mukaan sotilasrikoksena pidettävästä teosta ei saa luovuttaa. Jos tätä säännöstä sovellettaisiin myös tilanteissa, joissa on kysymys Nato SOFAan perustuvasta henkilön toimittamisesta lähettäjävaltion viranomaisille, Suomi ei voisi käytännössä noudattaa Nato SOFA VII artiklan 5 kappaleen a kohdassa tarkoitettuja velvollisuuksiaan, jos epäilty rikos on sotilasrikos, mikä todennäköisesti kuitenkin olisi tyypillinen tilanne. Esityksessä ei havaintojeni mukaan ole käsitelty tätä kysymystä. Epäselväksi jää, onko tämä luovuttamiselle säädetty este jäänyt esitystä valmisteltaessa havaitsematta vai onko ajateltu, että voimaansaattamislakien asianomaisissa säännöksissä käytetty ilmaisu ”soveltuvin osin” olisi tulkittavissa siten, että kieltoa luovuttaa sotilasrikoksena pidettävästä teosta ei sovellettaisi Nato SOFAn soveltamistilanteissa. Pidän mahdollista ongelmaa niin merkittävänä, että asiaa ei tulisi jättää myöhemmän tulkinnan varaan, vaan sääntelyä tulisi eduskuntakäsittelyssä selventää.

Sääntelyn selventäminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi muuttamalla 1. lakiehdotuksen 4 §:n toista virkettä seuraavasti: ”Henkilön toimittaminen voi perustua myös 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tekoon *tai sotilasrikoksena pidettävään tekoon*.” Vastaava muutos olisi tehtävä myös 2. lakiehdotuksen 3 §:ään.